
KATARZYNA WALCZAK*

ZABÓJSTWO POZASĄDOWE JAKO ELEMENT POLITYKI KONTRTERRORYSTYCZNEJ STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI PÓŁNOCNEJ. MECHANIZMY LEGALIZOWANIA NIELEGALNEGO

Abstrakt

Fragment pracy licencjackiej pod tytułem „Zabójstwo pozasądowe w wojnie z terroryzmem. Studium przypadku Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej” stanowi analizę stosowania zjawiska zabójstwa pozasądowego w praktyce, na przykładzie polityki kontrterrorystycznej USA. Eliminacja Osamy bin Ladena stała się modelowym przykładem badanego zjawiska i dlatego też, przedstawiona analiza przebiegu procesu podejmowania decyzji o pozbawieniu życia przywódcy Al-Kaidy jest konieczna do zrozumienia mechanizmów warunkujących wykorzystywanie zabójstwa pozasądowego jako środka przeciwdziałania terroryzmowi. W pracy dokonano sumarycznego przedstawienia okoliczności, których bezpośrednim skutkiem było podjęcie decyzji o wypowiedzeniu wojny z terroryzmem oraz zanalizowano akty normatywne i administracyjne, uchwalone w celu umożliwienia praktyki zabójstwa pozasądowego. W celu zrozumienia mechanizmów legalizowania badanego zjawiska, zanalizowano przekaz polityczny dotyczący śmierci Osamy bin Ladena, a także związanych z tym reakcji opinii publicznej i środowisk akademickich. Analiza uwidacznia silne skorelowania zabójstwa pozasądowego z konkretnymi wydarzeniami – zamachami z 11 września 2001 roku – oraz jego stosowanie jako narzędzia polityki kontrterrorystycznej motywowanej przesłankami politycznymi.

Słowa kluczowe: zabójstwo polityczne, zabójstwo pozasądowe, wojna z terroryzmem, kontrterroryzm, Osama bin Laden.

W wyniku zamachów terrorystycznych z 11 września 2001 roku doszło do zmian w amerykańskiej strategii zwalczania terroryzmu. Jednym z kluczowych narzędzi polityki kontrterrorystycznej stało się zabójstwo pozasądowe, mieszczące się w kategorii zabójstwa

* Katarzyna Walczak – Politologia II stopnia. Kontakt e-mail: ke.walczak@student.uw.edu.pl.

politycznego, a które przeprowadzane jest przez wyszkolone jednostki armii na zlecenie władz państwowych. Terminem synonimicznym do zabójstwa pozasądowego jest pojęcie selektywnej eliminacji, używane przede wszystkim w terminologii wojskowej. Oba pojęcia definicyjnie pokrywają się ze sobą, ale różnicuje je wymiar polityczny oraz aksjologiczny, podkreślający słuszność jednych działań albo bezprawność innych¹. Z tego też względu, w politologii pojęciem odpowiedniejszym będzie zabójstwo pozasądowe, akcentujące przejęcie uprawnień judykatury przez egzekutywę. Niemniej jednak, niezależnie od stosowanego pojęcia, badane zjawisko stwarza zagrożenie w postaci subiektywności kryteriów, na podstawie których autoryzuje się akcję.

Na potrzeby pracy konieczne jest sumaryczne przedstawienie zamachów z 11 września 2001 roku oraz ich bezpośrednich skutków, w tym reakcji opinii publicznej oraz mediów masowych. Niezbędne jest również przedstawienie proklamacji wojny z terroryzmem oraz analiza jej legalności. Konieczne jest także przedstawienie ogólnych kierunków zmian w polityce bezpieczeństwa USA, będących następstwem ataku terrorystycznego oraz wynikające z tego reformy organizacyjne i strukturalne w amerykańskich służbach specjalnych.

Za egzemplifikację stasowania badanego zjawiska w praktyce posłuży, z racji perspektywy polityki kontrterrorystycznej USA, eliminacja przywódcy Al-Kaidy, stojącego za zamachami z 11 września 2001 roku. W tym celu konieczne jest przedstawianie sumarycznego przebiegu wydarzeń z operacji Włócznia Neptuna. W wymiarze justyfikacji zabójstwa Osamy bin Ladena, niezbędna jest również analiza przekazu politycznego informującego o zakończonej sukcesem akcji militarnej.

W pracy przedstawiono także analizę stosunku społeczeństwa do zabójstwa pozasądowego. Na przykładzie eliminacji Osamy bin Ladena zbadano reakcję opinii publicznej oraz wykorzystywane przez społeczeństwo justyfikacje amerykańskiej operacji militarnej. Szczególnego uwzględnienia wymaga wymiar legalistyczny i moralny zastosowany do uzasadnienia zabójstwa pozasądowego. Przedstawiono również możliwe czynniki warunkujące takowy odzew ze strony społeczności międzynarodowej.

Ostatni element pracy stanowi przedstawienie analizy reakcji środowiska akademickiego na zabójstwo pozasądowe Osamy bin Ladena. Zaprezentowano wątpliwości znawców zjawiska co do legalności i moralności eliminacji lidera Al-Kaidy, między innymi pod kątem kwestii legalności celu, zasady suwerenności czy proporcjonalności. Przedstawiono również wyrażane przez środowiska akademickie oraz autorytety prawne justyfikacje zabójstwa pozasądowego Osamy bin Ladena.

Przebieg procesu decyzyjnego

11 września 2001 roku, w godzinach porannych czasu lokalnego, dziewiętnastu terrorystów powiązanych z Al-Kaidą uprowadziło cztery amerykańskie samoloty pasażerskie, które zostały przez nich użyte jako broń skierowana w dwie wieże kompleksu World Trade Center oraz w Pentagon. Na pokładzie ostatniego z samolotów, którego celem miał

¹ T.B. Hunter, *Targeted Killing: Self-Defense, Preemption, and the War on Terrorism*, „Journal of Strategic Security” 2009, vol. 2, nr 2, s. 3.

być prawdopodobnie Biały Dom lub Kapitol, doszło do walki ze zbuntowanymi pasażerami, którzy po przejściu kontroli rozbili maszynę na bezludnym terenie. W wyniku samobójczych zamachów zmarło niecałe trzy tysiące osób oraz ponad czterystu funkcjonariuszy publicznych, przybyłych na miejsce katastrof².

Zamach relacjonowany był minuta po minucie przez najważniejsze stacje telewizyjne na świecie. Przodowała w tym zakresie, z oczywistych powodów, telewizja amerykańska. 11 września określany jest mianem początku nowej ery także dla *mass mediów*, które stały się głównym źródłem informacji dotyczącym zamachów, jak i późniejszej działalności międzynarodowej koalicji kontrterrorystycznej³. Od momentu uderzenia w pierwszą z wież WTC, największe amerykańskie telewizje, takie jak ABC, CNN i CBS porzuciły codzienne ramówki wraz z emisją reklam, by przez następne dziewięćdziesiąt godzin transmitować relację z zamachów. W prasie pojawiały się niespotykane wieczorne wydania gazet z nagłówkami głoszącymi przeprowadzenie ataku, nie zawsze określanego mianem terrorystycznego, na USA. Pokazywano głównie zdjęcia płonących wież – symbolu potęgi państwa – co miało zapewnić społeczne poparcie dla polityki Waszyngtonu, a w późniejszej perspektywie także dla poczynań międzynarodowej koalicji zwalczającej terroryzm⁴. Amerykańskie media masowe, stając się najważniejszym źródłem informacji także dla polityków, emanowały patriotyzmem, a samo dziennikarstwo poczuciem obywatelskości i solidarności. Utrzymywany w tych kanonach przekaz medialny wpływał na społeczną ocenę zamachów.

Warto podkreślić, że holistyczna społeczna ocena terroryzmu nie opiera się na racjonalnej analizie czy na dowodach, ale na emocjach i schematycznych domniemaniach⁵. Schematy myślowe oparte są głównie na przekazie medialnym, ukierunkowanym na sensacje. Tym samym, jeden z celów ataków terrorystycznych, jakim jest wywołanie strachu, zostaje zrealizowany. Dlatego też, tak ważnym w perspektywie zabójstwa pozasądowego jako metody zwalczania terroryzmu jest wpływ mediów na społeczny odbiór ataków, który niezbędny jest dla politycznej justyfikacji zjawiska oraz oddziaływanie przekazu medialnego na decydentów politycznych.

Zamachy z 11 września wstrząsnęły opinią publiczną i wywołały między innymi konflikty na tle narodowościowym⁶. Co ważne, media tytułując bloki programowe mianem *America under attack*, *America new war*, a także wskazując na uchybienia ze strony amerykańskich służb specjalnych doprowadziły do powstania w społeczeństwie amerykańskim potrzeby działania i politycznej reakcji w sytuacji zagrożenia państwa⁷.

² National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, *The 9/11 Commission Report*, źródło: <https://www.9-11commission.gov/report/911Report.pdf> [dostęp: 05.2020 r.], s. 1–14, 35, 41, 311.

³ P. Krzysiek, R. Miszczuk, *Środki masowego przekazu po 11 września 2001 roku*, [w:] K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red.), *Oblicza współczesnego terroryzmu*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2006, s. 137–138.

⁴ Tamże, s. 139 i 145.

⁵ C. Skuza, *Terroryzm w opiniach społeczeństw*, [w:] K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red.), *Oblicza współczesnego terroryzmu*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2006, s. 82.

⁶ P. Krzysiek, R. Miszczuk, *Środki masowego...*, dz. cyt., s. 140.

⁷ Tamże, s. 141.

W obliczu społecznej i medialnej presji, decyzje polityczne musiały być podejmowane w sposób dynamiczny. Prezydent George W. Bush, od którego oczekiwano przyjęcia roli lidera narodu⁸, już w wieczornej odezwie 11 września nakreślił fundamenty międzynarodowej koalicji kontrterrorystycznej⁹. Ogłoszenie nowej ery zwalczania terroryzmu nastąpiło dziewięć dni później, kiedy to Prezydent USA oficjalnie wypowiedział ogólnoswiatową wojnę terroryzmowi. Jej celem stało się całkowite położenie kresu działalności terrorystycznej wszystkich organizacji, nie tylko Al-Kaidy¹⁰. Według amerykańskiej administracji zamachy z 11 września 2001 roku stanowią zbrojną napaść na USA i dlatego też, państwu przysługuje prawo do indywidualnej i zbiorowej samoobrony (art. 51 Karty NZ), a sam konflikt nie ma ograniczeń czasowych czy geograficznych¹¹. Taka interpretacja została potwierdzona w Rezolucjach Rady Bezpieczeństwa nr 1368 i 1373 z 2001 roku.

Warto zaznaczyć, że przekaz medialny kierowany do amerykańskiego odbiorcy, utrzymany w kategoriach solidarności i patriotyzmu, pozbawiony był krytycznej debaty nad słusnością wojny z terroryzmem czy negatywnych ocen polityki prezydenta Busha¹². Propagandowy wydźwięk mediów odbijał się na opinii publicznej, która poparła amerykańskie interwencje militarne oraz wzmożone środki bezpieczeństwa, czemu towarzyszyły radykalizacja poglądów i ogólny wzrost postaw konserwatywnych¹³.

Legalny wymiar wojny z terroryzmem zależy przede wszystkim od charakterystyki wroga Stanów Zjednoczonych. Warto podkreślić, że zgodnie z doktryną, konflikt z Al-Kaidą, jako podmiotem niepaństwowym, obejmuje każde miejsce na świecie, w którym znajdują się jej członkowie, a nie tylko terytorium Afganistanu, gdzie ulokowano główną siedzibę organizacji¹⁴. Dodatkowo, Al-Kaida była luźno połączona z nieuznanym rządem talibów, który nigdy nie sprawował nad nią efektywnej kontroli¹⁵. Dlatego też, konflikt zbrojny z organizacją terrorystyczną nie mógł mieć charakteru międzynarodowego, a więc mógł być regulowany jedynie przez art. 3 wspólny dla konwencji genewskich. Jednak proklamacja wojny z terroryzmem związana była z deklaracją stosowania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych oraz z odgórnym założeniem, że jego zasady stosuje się ze względu na trwający globalny konflikt. Krytyka takiego podejścia oraz posługiwania się pojęciem wojny w stosunku do polityki kontrterrorystycznej

⁸ Tamże, s. 141.

⁹ Przemówienie G.W. Busha, *9/11 Address to the Nation. A Great People Has Been Moved to Defend a Great Nation*, 11 września 2001 roku, Gabinet Ovalny, Waszyngton, USA.

¹⁰ Przemówienie G.W. Busha, *Address to a Joint Session of Congress and the American People*, 20 września 2001 roku.

¹¹ P. Łubiński, *Stosowanie MPHKZ w konfliktach międzynarodowych i niemiędzynarodowych. Kwestia stosowania praw człowieka w rejonie odpowiedzialności PKW*, [w:] Z. Falkowski, M. Marcinko (red.), *Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, s. 391.

¹² P. Krzysiek, R. Miszczuk, *Środki masowego...*, dz. cyt., s. 145.

¹³ L. Huddy, S. Feldman, *Americans Respond Politically to 9/11. Understanding the Impact of the Terrorist Attacks and Their Aftermath*, „American Psychologists Association” 2011, vol. 66, nr 6, s. 455–457, 460.

¹⁴ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena w świetle prawa międzynarodowego*, „Międzynarodowe Prawo Humanitarne. Selektywna eliminacja i rozkaz wojskowy”, t. IV, Gdynia 2013., s. 85.

¹⁵ P. Łubiński, *Stosowanie MPHKZ...*, dz. cyt., s. 393.

stycznej USA, doprowadziła do porzucenia tej koncepcji w 2009 roku przez administrację Baracka Obamy¹⁶. Od tego czasu Biały Dom używa wyrażenia *overseas contingency operations*.

Atak z 11 września doprowadził do ustanowienia nowej jakości w amerykańskiej polityce kontrterrorystycznej. Jej główne kierunki zakładały brak ustępstw w stosunkach z terrorystami, ściganie osób odpowiedzialnych za zamachy i ich osądzenie na całym świecie, brak akceptacji dla państw wspierających terroryzm pod groźbą sankcji politycznych i gospodarczych oraz współpracę z innymi państwami w zakresie podnoszenia efektywności w zakresie zwalczania terroryzmu¹⁷. Te podstawowe i zarazem kategoryczne zasady polityki przeciwdziałania terroryzmowi zyskały akceptację na arenie międzynarodowej.

Kluczowe kierunki zmian zostały usankcjonowane prawnie w postaci wydawanych przez Kongres ustaw oraz decyzji Prezydenta USA. Najważniejszym aktem prawnym w tym zakresie się jest tak zwany *USA PATRIOT Act* skierowany do obywateli państwa amerykańskiego¹⁸. Akt między innymi zakłada wzmocnienie procedur związanych z kontrolą osób podejrzanych o szeroko pojętą działalność terrorystyczną, opiekę nad ofiarami terroryzmu oraz podwyższenie efektywności zwalczania finansowania terroryzmu. Z punktu widzenia badanego zjawiska szczególnie ważna jest kwestia wzmocnienia prawa karnego w wojnie z terroryzmem, w tym podwyższenie kar za udział w działalności o charakterze terroryzmu wewnętrznego oraz zewnętrznego. Dodatkowo, w rozdziale dziewiątym aktu postanowiono o restrukturyzacji amerykańskich służb wywiadowczych oraz tych odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu. W stosunku do osób niebędących obywatelami USA najwcześniejszy akt stanowi *Military Order on Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism* będący tworem administracji prezydenta George'a Busha¹⁹.

W perspektywie zabójstwa pozasądowego najważniejszym aktem normatywny jest, wydane przez Kongres już 18 września 2001 roku, Upoważnienie do Użycia Siły Wojskowej (*Authorization for Use of Military Force*)²⁰. Na mocy tego dokumentu Prezydent USA został upoważniony do zastosowania wszelkich środków, w tym użycia siły militarnej, wobec organizacji terrorystycznych i państw je wspierających, które są odpowiedzialne za zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 roku. Należy podkreślić, że w myśl tego aktu, odpowiedzialność za ataki obejmuje planowanie, zatwierdzenie oraz przeprowadzenie zamachu, a ocena o takowym uczestnictwie uzależniona jest od decyzji Prezydenta USA²¹. Jest więc to arbitralne postanowienie o użyciu wszelkich środków i metod, w tym zabójstwa pozasądowego, wymierzone w celu zapobieżenia kolejnym atakom i tym

¹⁶ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 85.

¹⁷ M. Szymańska, *Eksplzja terroryzmu w USA a przekształcenia w amerykańskich służbach specjalnych po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, vol. 6, nr 10, s. 189–191.

¹⁸ *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT ACT) Act of 2001*, 26 października 2001 roku, H.R. 3162.

¹⁹ *Military Order on Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism*, 13 listopada 2001 roku, Federal Register: 16 listopada 2001 roku, 66 (222).

²⁰ *Joint Resolution to authorize the use United States Armed Forces against those responsible for the recent attacks launched against the United States*, Public Law 107–40, 18 września 2001 roku, S.J.Res. 23.

²¹ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 81, 82.

samym zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom. Nie można jednak uciec od wrażenia, że zabójstwo pozasądowe staje się w tym przypadku sposobem zadośćuczynienia czy ukarania winnych. Jak pokazała późniejsza praktyka, Upoważnienie do Użycia Siły Wojskowej upoważniło Waszyngton do operacji militarnych wymierzonych w członków Al-Kaidy i talibów, mających miejsce głównie w Afganistanie oraz w innych państwach wspierających, w mniemaniu amerykańskiej administracji, terroryzm. Praktyka ta polegała pryncypalnie na selektywnej eliminacji przeprowadzanej przede wszystkim przez Centralną Agencję Wywiadowczą oraz, w nielicznych przypadkach, oddziały specjalne, odrzucając tym samym zamiar schwytania podejrzanego.

Wypowiedzenie wojny z terroryzmem doprowadziło do organizacyjnych i strukturalnych przemian w amerykańskich służbach specjalnych. Zamach z 11 września ukazał zawodność dotychczasowego systemu przeciwdziałania terroryzmowi. Dlatego też głównymi kierunkami przeobrażeń stało się rozwiązanie problemów związanych z prowadzeniem skoordynowanych działań wywiadowczych, brakiem profesjonalizacji służb oraz mnogości i związanej z tym rywalizacji jednostek odpowiedzialnych za politykę kontrterrorystyczną²².

Bezpośrednim skutkiem ataków stało się powołanie, już 21 września 2001 roku, Biura ds. Bezpieczeństwa Krajowego (*Office of Homeland Security*), zastąpionego później Departamentem Bezpieczeństwa Krajowego (*Department of Homeland Security*) i Zintegrowanym Centrum ds. Zagrożenia Terroryzmem (*Terrorist Treat Integration Center*)²³. Dominująca rola w przeciwdziałaniu terroryzmowi nadal należy do Centralnej Agencji Wywiadowczej, ale restrukturyzacja amerykańskich służb specjalnych znacznie wzmocniła funkcje Federalnego Biura Śledczego i Departamentu Sprawiedliwości. Dodatkowo, w łonie Departamentu Obrony, trzem jednostkom organizacyjnych, w tym Dowództwu Operacji Specjalnych (*Special Operations Command*), przyznano prymarną rolę w przeciwdziałaniu terroryzmowi. Utworzono także Radę Bezpieczeństwa Krajowego (*Homeland Security Council*) współpracującą z Radą Bezpieczeństwa Narodowego. W 2003 roku powstało Zintegrowane Centrum ds. Zagrożenia Terroryzmem przy CIA, którego głównym zadaniem stała się działalność analityczna związana z zagrożeniem terrorystycznym. Niezależnie od niej, takie analizy sporządzała również Agencja Wywiadu Obronnego (*Defense Intelligence Agency*), Departament Bezpieczeństwa Krajowego (*Department of Homeland Security*) oraz analogiczna komórka powstała przy FBI (*Terrorist Screening Center*).

W 2004 roku kompetencje dotychczasowego Dyrektora Centrali Wywiadu przejął Dyrektor Krajowy Wywiadu, co miało bezpośredni związek z chęcią utworzenia nowego ogólnokrajowego urzędu, znajdującego się poza strukturami rządowymi. Podlega on Radzie Bezpieczeństwa Narodowego. Kolejne restrukturyzacje służb specjalnych zostały zawarte w uchwalonej przez Kongres ustawie o reformie wywiadu i przeciwdziałaniu terroryzmowi w 2004 roku (*The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act*

²² M. Szymańska, *Eksplzja terroryzmu...*, dz. cyt., s. 198.

²³ Tamże, s. 193–196.

of 2004)²⁴. W celu połączenia funkcji wywiadowczych, w tym wymiany informacji i planowania operacyjnego, utworzono Narodowe Centrum Kontrterrorystyczne²⁵. Była to całkiem nowa struktura, oparta o znany z armii model dowództwa sił połączonych. Warto podkreślić, że jej pion planowania operacyjnego pozbawiony jest funkcji policyjnych. Dodatkowo, funkcje wywiadowcze w ramach sektora obronnego pełnią także jednostki wywiadu poszczególnych rodzajów armii oraz inne jednostki podległe ogólnokrajowym instytucjom.

Zalecenia płynące z *Raport 9/11* wytyczyły główne kierunki zmian w amerykańskim systemie bezpieczeństwa, które w szczególności obejmowały wzmocnienie ochrony granic, poprawę wyjaśniania źródeł finansowania organizacji terrorystycznych i zwiększenie bezpieczeństwa transportu publicznego²⁶. Reformy restrukturyzacyjne miały na celu przede wszystkim koordynację działań służb, co miało gwarantować stanowisko Dyrektora Krajowego Wywiadu i Narodowe Centrum Kontrterrorystyczne oraz ograniczenie mnogości i braku profesjonalizacji służb działających w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi. Warto jednak zaznaczyć, że szeroko zakrojona kampania na rzecz wojny z terroryzmem doprowadziła do powiększania się struktur działających na rzecz powstrzymywania organizacji terrorystycznych oraz ponownej biurokratyzacji działań.

Zabójstwo pozasądowe w praktyce. Studium przypadku operacji Włócznia Neptuna

Akty normatywne, w szczególności Upoważnienie do Użycia Siły Wojskowej i wypowiedzi prezydentów USA konstytuujące wojnę z terroryzmem oraz podjęte reformy restrukturyzacyjne amerykańskich służb specjalnych umożliwiły przeprowadzenie zabójstwa pozasądowego Osamy bin Ladena. Amerykańska administracja nie wątpiła w bezpośredni udział bezsprzecznego przywódcy organizacji terrorystycznej w planowaniu oraz wydaniu rozkazu o przeprowadzeniu zamachów z 11 września²⁷. Dlatego też stał się on jednym z głównych celów operacji w ramach zwalczania terroryzmu.

Próby ujęcia Osamy bin Ladena, podejmowane już od lat 90. XX wieku, okazywały się być nieskuteczne. Jednak w maju 2011 roku, trzy dni po autoryzacji akcji przez prezydenta Baracka Obamę, przeprowadzono operacją o kryptonimie Włócznia Neptuna, znaną powszechnie również jako Operacja Geronimo²⁸. Dokładnie 2 maja około pierwszej w nocy czasu lokalnego, komandosi Navy SEAL Team Six zostali przetransportowani z baz

²⁴ *The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004*, Public Law 108–458, 17.12.2004 r., 118 STAT. 3638.

²⁵ Oficjalna strona Narodowego Centrum Kontrterrorystycznego (The National Counterterrorism Center), źródło: <https://www.dni.gov/index.php/nctc-who-we-are/history> [dostęp: 05.2020 r.].

²⁶ M. Szymańska, *Eksplozja terroryzmu...*, dz. cyt., s. 207–209.

²⁷ H.H. Koh, *The Lawfulness of the U.S. Operation Against Osama bin Laden*, 19.05.2011 r., <http://opiniojuris.org/2011/05/19/the-lawfulness-of-the-us-operation-against-osama-bin-laden/> [dostęp: 05.2020 r.].

²⁸ BBC NEWS Asia, *Osama Bin Laden's death: How it happened*, 10.09.2012 r., źródło: <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-13257330> [dostęp: 05.2020 r.].

w Afganistanie do miejscowości Abbottabad na terytorium Pakistanu. Amerykańskie siły specjalne nie dysponowały w pełni wiarygodnymi informacjami wywiadowczymi o obecności lidera Al-Kaidy w jego prywatnej rezydencji. Jeden z czterech śmigłowców transportujących żołnierzy ze względu na awarię został zniszczony, aby nie trafić w ręce wroga. Następnie, w trakcie próby przedostania się do budynku głównego doszło do wymiany ognia, w wyniku której zginęły cztery osoby, w tym syn Osamy bin Ladena. W dwudziestej minucie operacji, komandosi odnaleźli przywódcę organizacji, który zaskoczony i nieuzbrojony zasłonił się swoją żoną. Jeden z żołnierzy Navy SEAL postrzelił ją w nogę. Osama bin Laden zginął od dwóch strzałów wymierzonych w jego głowę i klatkę piersiową. Komandosi zawiadomili Waszyngton o zakończonej sukcesem akcji meldunkiem „*Geronimo EKIA*”, a następnie zabrali zwłoki oraz znalezione dyski twarde²⁹. Ciało lidera Al-Kaidy zostało zrzucone z amerykańskiego lotniskowca do Oceanu Indyjskiego celem zapobieżenia utworzenia z tradycyjnego grobu miejsca kultu.

Przedstawiona wersja wydarzeń jest uznawana za oficjalną, jednak niektóre kluczowe momenty, w tym sama chwila śmierci Osamy bin Ladena, w relacji komandosów odbiegają od siebie³⁰. Nieścisłości te dotyczą między innymi obecności córki przywódcy w pokoju, w którym został zabity jej ojciec oraz wcześniejszego postrzelenia bin Ladena na krótko przed jego eliminacją. Dodatkowo, zrzucenie ciała Osamy bin Ladena do Oceanu Indyjskiego uniemożliwia przeprowadzenie niezależnej sekcji zwłok i tym samym, potwierdzenie lub nie, oficjalnej przyczyny śmierci. Biały Dom podkreśla jednak, że ciało zostało przyszykowane do pochówku zgodnie z islamskimi wierzeniami, a następnie odprawiono zgodny z tradycją pogrzeb.

Prezydent Barack Obama, w godzinach wieczornych, w odezwie do narodu, poinformował świat o śmierci Osamy bin Ladena, potwierdzając tym samym wcześniejsze doniesienia prasowe³¹. W przekazie politycznym, zabójstwo pozasądowe przywódcy Al-Kaidy zostało okrzyknięte istotnym sukcesem amerykańskiej polityki kontrterrorystycznej. Prezydent Obama przypominając o wielkiej stracie i krzywdzie, jakiej doznało państwo w wyniku zamachów terrorystycznych wskazał też główną motywację selektywnej eliminacji słynnymi słowami: „Sprawiedliwości stało się zadość” (*Justice has been done*).

Według amerykańskiej administracji operacja Włócznia Neptuna była zgodna z prawem, usprawiedliwiona koniecznością narodowej samoobrony oraz wymierzona w legalny cel wojskowy³². Waszyngtońska stanowisko dotyczące zabójstwa pozasądowego Osamy bin Ladena, prezentowane między innymi przez prokuratora generalnego Erica Holdera oraz doradcę prawnego w Departamencie Stanu Harolda H. Koha, traktuje badane zjawisko w kategoriach legalności z prawem amerykańskim i międzynarodowym. Pozytywna ocena legalności nie dziwi w świetle trwającego konfliktu zbrojnego pomiędzy USA a Al-Kaidą, Talibami i siłami ich wspierającymi, a rozpoczętego wraz ze zbrojną

²⁹ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja...*, dz. cyt., s. 81; skrót EKIA oznacza: *Enemy Killed in Action*.

³⁰ BBC NEWS Asia, *Osama Bin Laden's death...*, dz. cyt.

³¹ *President Obama addresses the Nation to announce that the United States has killed Osama bin Laden, the leader of al Qaeda*, 2.05.2011 r., źródło: <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2011/05/02/osama-bin-laden-dead> [dostęp: 05.2020 r.].

³² M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 82.

napaścią w postaci zamachów z 11 września 2001 roku³³. Dodatkową justyfikację eliminacji Osamy bin Ladena stanowi jego wysoka pozycja w organizacji terrorystycznej wciąż stanowiącej zagrożenie dla bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej oraz wysokie prawdopodobieństwo przyszłych ataków wymierzonych w ludność cywilną.

Reakcja opinii publicznej na zabójstwo pozasądowe Osamy bin Ladena

Po orędziu prezydenta Baracka Obamy, oficjalnie potwierdzającego eliminację Osamy bin Ladena, tłumy zebrały się na Times Square i w tak zwanej Strefie Zero w Nowym Jorku oraz przed Białym Domem w Waszyngtonie³⁴. Tysiące zebranych świętowało sukces operacji militarnej wymierzonej w przywódcę Al-Kaidy, uznawanego za głównego odpowiedzialnego za zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 roku. Zabójstwo pozasądowe, okrzyknięte symbolicznym zwycięstwem nieustępliwej wojny z terroryzmem, przyjęto z ulgą i poczuciem triumfu³⁵.

Stosunek społeczeństwa amerykańskiego oraz nie tak gloryfikująca, ale w większości pozytywna reakcja społeczności międzynarodowej były kontrastowe do mieszanych reakcji Pakistanu czy Afganistanu. Równocześnie jednak napływały opinie polityków z całego świata wyrażające poparcie dla polityki Białego Domu i w większości gratulujące sukcesu³⁶.

Pozytywne reakcje społeczeństwa amerykańskiego oraz społeczności międzynarodowej potwierdzają badania, przeprowadzone tydzień po zabójstwie pozasądowym Osamy bin Ladena przez Ipsos³⁷. 95% badanych z USA uważa, że operacja militarna jest usprawiedliwiona ze względu na ataki z 11 września 2001 roku. Podobną opinię reprezentuje 76% badanych ze społeczności międzynarodowej, podkreślając tym samym znaczenie umotywowania chęci wymierzenia kary. Co ciekawe, pomimo moralnej justyfikacji eliminacji przywódcy Al-Kaidy, tylko 19% amerykańskich respondentów przewiduje zmniejszenie natężenia zamachów w wyniku zabójstwa pozasądowego lidera organizacji terrorystycznej. Zdecydowana większość oczekuje, że ówczesna średnia liczba zamachów utrzyma się (47%) lub nawet ulegnie zwiększeniu (35%). Zbliżone do amerykańskich wyniki można zaobserwować w stosunku do ogólnej oceny uczestników badania z całego świata. Dodatkowo, tylko 18% obywateli USA czuje się bezpieczniej po śmierci Osamy bin Ladena niż

³³ H.H. Koh, *The Lawfulness of...*, dz. cyt.

³⁴ L.E. Chiesa, A.K.A. Greenwalt, *Beyond War: Bin Laden, Escobar, and the Justification of Targeted Killing*, „Washington and Lee Law Review” 2012, vol. 69, nr 3, s. 1374.

³⁵ P. Baker, H. Cooper, M. Mazzetti, *Bin Laden is dead, Obama Says*, „The New York Times”, 1.05.2011 r., źródło: <https://www.nytimes.com/2011/05/02/world/asia/osama-bin-laden-is-killed.html> [dostęp: 05.2020 r.].

³⁶ BBC News, *Osama Bin Laden's death: Political reaction in quotes*, 3.05.2011 r., źródło: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-13256956> [dostęp: 05.2020 r.].

³⁷ Ipsos Global @dvisory, *Majority (76%) of Global Citizens Say US Justified in Killing Osama bin Laden*, 7.05.2011 r., źródło: <https://www.ipsos.com/en-us/ipsos-global-dvisory-majority-76-global-citizens-say-us-justified-killing-osama-bin-laden> [dostęp: 05.2020 r.].

przed nią, a taki sam odsetek respondentów czuje się bardziej zagrożony ze względu na możliwy odwet.

Ocena operacji Włócznia Neptuna została także poddana badaniom dotyczącym tendencji kształtujących się po zabójstwie pozasądowym w społeczeństwie amerykańskim przez Pew Research Center³⁸. Jak wynika z badań, śmierć przywódcy Al-Kaidy została przyjęta z poczuciem ulgi (72%), dumy (60%) i szczęścia (58%). Co więcej, wyniki poparcia dla polityki kontrterrorystycznej Baracka Obamy poprawiły się o 14 punktów procentowych w stosunku do styczniowych sondaży, a ten wzrost widoczny jest bez względu na afiliację partyjną. Poprawie uległa także ogólna ocena działalności Baracka Obamy na stanowisku Prezydenta USA, co odzwierciedla podobne tendencje zauważone dla polityki George’a W. Busha po schwytaniu Saddama Husseina.

Czynnikiem warunkującym w przeważającej większości pozytywną ocenę zabójstwa pozasądowego Osamy bin Ladena jest między innymi medialna narracja polityki kontrterrorystycznej, utrzymana po zamachach z 11 września w patriotycznym i solidarnościowym duchu³⁹. Dodatkowo, ten sposób relacjonowania przez media powoduje, że legalistyczny wymiar zabójstwa pozasądowego reprezentowany przez amerykańską administrację jest powszechnie uznawany. Podłoży moralnej justyfikacji eliminacji lidera Al-Kaidy prezentowanej przez społeczeństwo USA można doszukiwać się również w oparciu o trzy hipotezy⁴⁰. Opierają się one na założeniu, że zabójstwa Osamy bin Ladena było formą zastępczej zemsty, dokonanej w imieniu ofiar przez rząd USA, nie na bezpośrednim sprawcy, ale na osobie uznanej za w głównej mierze odpowiedzialną za zorganizowanie ataku.

Na podstawie pierwszej z hipotez (*the message hypothesis*) można dojść do wniosku, że zabójstwo pozasądowe Osamy bin Ladena wywołało poczucie sprawiedliwości wśród amerykańskiego społeczeństwa. Było to implikacją przekazanej sprawcom ataku, widzianym w kategoriach jednorodnej grupy, wiadomości potwierdzającej siłę państwa. Taka interpretacja zakłada jednak, że jedną z konsekwencji zabójstwa pozasądowego będzie jego postrzeganie w kategoriach środka odstraszonego dla innych terrorystów. Tym samym, ogólny poziom poczucia bezpieczeństwa powinien znacząco wzrosnąć, czego nie można zauważyć w przeprowadzonych sondażach⁴¹. Z kolei druga hipoteza (*the blood lust hypothesis*) zakłada, że ludzka chęć zemsty nie zostanie w pełni zaspokojona przez eliminację Osamy bin Ladena, a sukces operacji wzmocni potrzebę przeprowadzenia dalszych akcji militarnych wymierzonych w organizacje terrorystyczne. Ostatnia z hipotez (*the intent hypothesis*) wychodzi z założenia, że justyfikacja eliminacji Osamy bin Ladena była dla społeczeństwa amerykańskiego łatwiejsza ze względu na celowość pozbawienia życia lidera Al-Kaidy, a nie przypadkowość jego śmierci.

³⁸ Pew Research Center, U.S. Politics & Policy, *Public “Relieved” By bin Laden’s Death, Obama’s Job Approval Rises*, 3.05.2011 r., źródło: <https://www.people-press.org/2011/05/03/public-relieved-by-bin-ladens-death-obamas-job-approval-rises/> [dostęp: 05.2020 r.].

³⁹ P. Krzysiek, R. Miszczuk, *Środki masowego...*, dz. cyt., s. 138.

⁴⁰ M. Gollwitzer, L.J. Skitka, D. Wisneski, A. Sjöström, P. Liberman, S.J. Nazir, B.J. Bushman, *Vicarious Revenge and the Death of Osama bin Laden*, „Personality and Social Psychology Bulletin” 2014, vol. 40, nr 5, s. 605, 606.

⁴¹ Ipsos Global @dvisory: *Majority...*, dz. cyt.

Badania wykazały, że zabójstwo pozasądowe Osamy bin Ladena jest uzasadnione potrzebą domknięcia związaną z zamachami z 11 września, w szczególności w przypadku osób odczuwających wysoką potrzebę zemsty po ataku oraz wierzących w odstraszącą funkcję selektywnej eliminacji⁴². Dodatkowo, ci Amerykanie, którzy odczuwają po śmierci lidera Al-Kaidy wzrost poczucia bezpieczeństwa wydają się także wierzyć, że zabójstwo pozasądowe implikuje wiadomość potwierdzającą potęgę państwa. Co więcej, badania wykazały, że osoby postrzegające eliminację Osamy bin Ladena w kategoriach wymierzenia sprawiedliwości, odczuwają dalszą chęć pomśzczenia ofiar ataków. W tym świetle można stwierdzić, że w zależności od silniejszego odczuwania poczucia sprawiedliwości czy potrzeby domknięcia reakcja społeczna na dalsze operacje USA, wymierzone w innych członków organizacji terrorystycznych, będzie się różnić. Co więcej, badania wykazały, że zwłaszcza w przypadku amerykańskiego społeczeństwa – najbardziej dotkniętego zamachami z 11 września, krzywda wymierzona sprawcom musi mieć charakter celowościowy, a nie pozostawiony losowi. Nie zmienia to jednak faktu, że moralna justyfikacja zabójstwa pozasądowego opiera się na założeniach zastępczej zemsty oraz potrzeby sprawiedliwości i domknięcia.

Reakcja środowisk akademickich na zabójstwo pozasądowe Osamy bin Ladena

Reakcje środowisk akademickich na wieść o śmierci lidera Al-Kaidy odbiegają od dość jednorodnego stosunku opinii publicznej, prezentowanego zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Wykazywane już stanowisko amerykańskiej administracji, co do legalności eliminacji Osamy bin Ladena, nie zostało przyjęte przez znawców zjawiska bez debaty. Podnoszone w pierwszej kolejności zastrzeżenia dotyczyły kwestii legalności samego celu operacji Włócznia Neptuna. Jeżeli rozpatrywać ten problem w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego, należy przede wszystkim zaznaczyć, że zgodnie z zasadą rozróżnienia, Osame bin Ladenowi nie przysługuje status kombatanta⁴³. Jako osoba cywilna lider Al-Kaidy musiałby zatem spełniać kryteria bezpośredniego uczestnictwa w działaniach zbrojnych. Nie brał on bezpośredniego udziału w zamachach, ale jako główny inspirator działalności terrorystycznej, który również w 2011 roku wyznaczał jej przyszłe kierunki oraz cele, mógł mieć wpływ na planowanie czy logistyczne przygotowywanie ataków. Według więc szerokiej definicji bezpośredniego uczestnictwa, mógł on zostać uznany za legalny cel. Można jednak uznać, że działalność Osamy bin Ladena w 2011 roku, polegająca głównie na charyzmatycznym przywództwie i wsparciu ideologicznym, mającym na celu utrzymanie zdolności bojowej strony konfliktu, była pośrednim uczestnictwem, a sam lider Al-Kaidy osobą cywilną chronioną przez prawo humanitarne. W odpowiedzi na te zarzuty administracja amerykańska stworzyła kategorię nielegalnych kombatantów, czyli osób angażujących się lub celowo wspierających działania zbrojne

⁴² M. Gollwitzer, L.J. Skitka, D. Wisneski, A. Sjöström, P. Liberman, S.J. Nazir, B.J. Bushman, *Vicarious Revenge...*, dz. cyt., s. 608–610, 612–614.

⁴³ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 107–110.

skierowane przeciwko USA oraz będących w czasie popełnienia tych czynów członkami Al-Kaidy⁴⁴. Stworzyło to prawną podstawę do traktowania lidera organizacji terrorystycznej jako legalnego celu bez względu na stan jego aktualnego uczestnictwa⁴⁵.

Wątpliwości wzbudza także zastosowanie przez Waszyngton zasad prawa humanitarnego dotyczących międzynarodowych konfliktów w stosunku do międzynarodowego konfliktu zbrojnego prowadzonego pomiędzy Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej, a Al-Kaidą⁴⁶. W świetle norm prawa humanitarnego, w przypadku takiego konfliktu zbrojnego, legalny cel stanowią członkowie grup zbrojnych siły niepaństwowej, sprawujący ciągle funkcje bojowe⁴⁷. Przeprowadzenie więc zabójstwa pozasądowego wymaga przedstawienia przez państwo dowodów potwierdzających członkostwo danej osoby w organizacji terrorystycznej oraz wykonywanie przez nią zadań militarnych. Osama bin Laden może zatem zostać uznany za legalny cel operacji, jeśli wziąć pod uwagę niekwestionowane przywództwo w strukturach Al-Kaidy oraz wypełnianie przez niego funkcji operacyjnej, na co wskazuje amerykańska interpretacja⁴⁸.

Zastrzeżenia co do legalności zabójstwa pozasądowego z 2 maja 2011 roku pojawiały się również w stosunku do wypełnienia warunków stawianych przez zasadę proporcjonalności i konieczności wojskowej. W tym zakresie amerykańskie siły specjalne powinny dokonać wszelkich starań zmierzających do zatrzymania podejrzanego, a użycie siły śmiertelności uzależnić jedynie od absolutnej konieczności, która byłaby niezbędna do zapewnienia bezpieczeństwa osób cywilnych⁴⁹. W oficjalnej wersji wydarzeń nieuzbrojony Osama bin Laden został trafiony dwoma strzałami, bez podejmowania próby jego schwytania. Pojawiające się jednak nieścisłości uniemożliwiają w pełni stwierdzenie przestrzegania tych norm prawa humanitarnego.

Wątpliwości środowiska akademickiego wzbudzała także kwestia możliwego naruszenia zasady suwerenności Pakistanu. USA uznając, że zamachy z 11 września stanowiły zbrojną napaść na państwo i powołując się na prawo do samoobrony, rozpoczęły eksterytorialne ściganie osób odpowiedzialnych za atak, w tym także na terytoriach nieobjętych amerykańską jurysdykcją. W perspektywie zasady suwerenności takie działanie wymaga zgody państwa sprawującego tę kontrolę albo upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ⁵⁰. Biały Dom, legalnie justyfikując operację, powołał się jednak na koncepcję działania w ramach prawa do samoobrony oraz stwierdzenia, że Pakistan „nie chce lub nie jest w stanie” (*unable or unwillingly*) przeciwdziałać zagrożeniu stwarzanemu przez organizację terrorystyczną, której lider ukrywa się na jego terytorium. Według tej doktryny

⁴⁴ *The Military Commissions Act of 2009 amended the Military Commissions Act of 2006*, Title XVIII of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2010, H.R. 2647, Pub.L. 111–84, 123 Stat. 2190, definicja nr 948a.

⁴⁵ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 111.

⁴⁶ P. Lubiński, *Stosowanie MFKZ...*, dz. cyt., s. 393.

⁴⁷ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 113, 114.

⁴⁸ H.H. Koh, *The Lawfulness of...*, dz. cyt.

⁴⁹ M.S. Wong, *Targeted Killings and the International Legal Framework: With Particular Reference to the US Operation against Osama Bin Laden*, „Chinese Journal of International Law” 2012, vol. 11, nr 1, s. 156.

⁵⁰ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 92–95.

państwo-ofiara ataków, w celu zapobieżenia kolejnym atakom i zapewnienia bezpieczeństwa swoim obywatelom może uznać za niezbędne użycie siły przeciwko organizacji terrorystycznej, stosując się jednak do zasady proporcjonalności i konieczności wojskowej. Niemniej, w przypadku operacji Włócznia Neptuna nie ma pewności, czy pozwolenie na przeprowadzenie akcji przeciwko Osamie bin Ladenowi zostało wydane przez władze pakistańskie ani czy rząd w ogóle został poinformowany o takim zamiarze. Zdaniem amerykańskiej administracji istniały wiarygodne przypuszczenia, że Pakistan nie wywiązuje się ze zobowiązań związanych ze zwalczaniem terroryzmu, a niektórych przedstawicieli władz rządowych udzielają wsparcia terrorystom. W takiej sytuacji skierowanie oficjalnej próśby o zgodę na przeprowadzenie akcji zabójstwa pozasądowego Osamy bin Ladena uniemożliwiłoby zakończenie operacji sukcesem. Pakistan formalnie zaakceptował operację Włócznia Neptuna dopiero *post factum*, a sama akcja była mocno krytykowana przez najwyższych przedstawicieli państwa, w tym byłego prezydenta Perweza Musharrafa⁵¹. Wątpliwości środowiska akademickiego dotyczyły w tym zakresie nie tylko możliwego naruszenia suwerenności Pakistanu, ale również istniejącego prawdopodobieństwa nadużyć ze strony innych państw, powołujących się na amerykańską koncepcję braku obligatoryjności uzyskania zgody władz sprawujących jurysdykcję na terytorium operacji.

Ciekawym ujęciem badanego zjawiska jest także ocena legalności dokonywana przez środowiska akademickie wykorzystujące do tego nie tylko paradygmat wojny, ale również paradygmat ochrony porządku publicznego. Eksterytorialne ściganie terrorystów w świetle praw człowieka wymaga na organach państwa traktowania sprawców jak przestępców, a więc powinni oni zostać aresztowani i następnie osądzeni przez niezawisły sąd⁵². Jak już zostało wskazane, użycie siły śmiertelnej możliwe jest w tylko w określonych przypadkach, w których jest to konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa innym osobom. W takim rozumieniu niezbędne jest ustalenie, czy życie osób uczestniczących w operacji Włócznia Neptuna było zagrożone ze strony lidera Al-Kaidy, i czy mniej represyjne środki nie mogły zagwarantować im bezpieczeństwa. Do ostatecznego rozpatrzenia tej kwestii brakuje jednak szczegółów operacji, które nadal są utajnione, a pojawiające się nieścisłości w wersjach wydarzeń nie są w pełni wiarygodnymi źródłami informacji.

W aspekcie paradygmatu porządku publicznego debacie poddano również kwestie sprawowania efektywnej kontroli przez żołnierzy Navy SEAL⁵³. Zgodnie z koncepcją eksterytorialnego stosowania praw człowieka, jednostki armii sprawujące efektywną kontrolę na danym terytorium są zobowiązane przestrzegać na nim praw człowieka⁵⁴. Należy więc zadać pytanie, czy w trakcie operacji Włócznia Neptuna jednostka specjalna sprawowała takową kontrolę. Ostateczna ocena w tym względzie również jest niemożliwa ze względu na niepełne informacje co do przebiegu wydarzeń. Można jednak przyjąć, że skoro żołnierze Navy SEAL działali z zamiarem schwywania bądź zabicia Osamy bin Ladena, to oba te cele stanowią formę sprawowania władzy nad życiem lidera Al-Kaidy, a więc i w pewnym stopniu sprawowania nad nim efektywnej kontroli. Należy jednak zaznaczyć,

⁵¹ BBC News, *Osama Bin Laden's death: Political...*, dz. cyt.

⁵² M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 118–120.

⁵³ M.S. Wong, *Targeted Killings...*, dz. cyt., s. 157–160.

⁵⁴ P. Lubiński, *Status kombatanta...*, dz. cyt., s. 205, 206.

że USA nie akceptują koncepcji eksterytorialnego stosowania praw człowieka, a dodatkowo zdaniem Waszyngtonu Osama bin Laden nie znajdował się na terytorium amerykańskiej jurysdykcji⁵⁵.

Do oceny legalności zabójstwa pozasądowego Osamy bin Ladena niezbędne jest więc rozpatrzenie operacji w perspektywie prawa do samoobrony, międzynarodowego prawa humanitarnego oraz standardów praw człowieka. Jeśli uznać, że istniały dowody świadczące o ciągłym istotnym zaangażowaniu lidera Al-Kaidy w planowanie przyszłych ataków terrorystycznych przeciwko Stanom Zjednoczonym i ich obywatelom, a wykorzystanie mniej represyjnych środków nie było możliwe, to zabójstwo pozasądowe jako środek ostateczny można uznać za legalny, jeżeli nie jest umotywowany chęcią zemsty czy wymierzenia kary⁵⁶. Taka interpretacja jest zresztą wykorzystywana przez amerykańską administrację, której stanowisko zostało poparte opiniami autorytetów prawnych, na przykład doradcy prawnego Departamentu Stanu H.H. Koha czy emerytowanego sędziego Sądu Najwyższego USA Johna P. Stevensa⁵⁷. Z drugiej jednak strony, brak pewności co do przebiegu wydarzeń operacji Włócznia Neptuna, czy też kontrowersyjność kwestii wciąż stwarzanego przez przywódcę Al-Kaidy realnego zagrożenia dla USA czy też w stosunku do żołnierzy Navy SEAL w trakcie misji, uniemożliwia wydanie ostatecznej oceny co do legalności zabójstwa pozasądowego Osamy bin Ladena⁵⁸.

Tytuł w języku angielskim:

**EXTRAJUDICIAL KILLING AS THE ELEMENT
OF THE COUNTERTERRORISM POLICY OF THE UNITED STATES
OF AMERICA. LEGALIZATION MECHANISMS OF THE ILLEGAL**

Bibliografia

Materiały źródłowe (dokumenty)

Bush G.W., *9/11 Address to the Nation. A Great People Has Been Moved to Defend a Great Nation*, przemówienie Prezydenta USA z 11 września 2001 roku, źródło: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010911-16.html> [dostęp: 05.2020 r.].

⁵⁵ M. Marcinko, *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena...*, dz. cyt., s. 121.

⁵⁶ Tamże, s. 124.

⁵⁷ J. Bravin, *Justice Stevens Okays bin Laden Killing*, „The Wall Street Journal”, 13.05.2011 r., źródło: <https://blogs.wsj.com/law/2011/05/13/justice-stevens-okays-bin-laden-killing/> [dostęp: 05.2020 r.].

⁵⁸ M.S. Wong, *Targeted Killings...*, dz. cyt., s. 163.

- Joint Resolution to authorize the use United States Armed Forces against those responsible for the recent attacks launched against the United States*, Public law 107–40, 18 września 2001 roku, S.J.Res. 23.
- Bush G.W., *Address to a Joint Session of Congress and the American People*, przemówienie Prezydenta USA z 20 września 2001 roku, źródło: <https://2001-2009.state.gov/coalition/cr/tm/2001/5025.htm> [dostęp: 05.2020 r.].
- Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT ACT) Act of 2001*, 26 października 2001 roku, H.R. 3162.
- Military Order on Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism*, 13.11.2001 r., Federal Register: 16 listopada 2001 roku.
- National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, *The 9/11 Commission Report*, źródło: <https://www.9-11commission.gov/report/911Report.pdf> [dostęp: 05.2020 r.].
- The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004*, Public Law 108–458, 17 grudnia 2004 roku, 118 STAT. 3638.
- The Military Commissions Act of 2009 amended the Military Commissions Act of 2006*, Title XVIII of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2010, H.R. 2647, Pub.L. 111–84, 123 Stat. 2190.
- Obama B., *President Obama addresses the Nation to announce that the United States has killed Osama bin Laden, the leader of al Qaeda*, przemówienie Prezydenta USA z 2 maja 2011 roku, źródło: <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2011/05/02/osama-bin-laden-dead> [dostęp: 05.2020 r.].

Publikacje zwarte

- Krzysiek P., Miszczuk R., *Środki masowego przekazu po 11 września 2001 roku*, [w:] K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red.), *Oblicza współczesnego terroryzmu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 137–154.
- Łubiński P., *Stosowanie MPHKGZ w konfliktach międzynarodowych i niemiędzynarodowych. Kwestia stosowania praw człowieka w rejonie odpowiedzialności PKW*, [w:] Z. Falkowski, M. Marcinko (red.), *Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, s. 375–394.
- Marcinko M., *Selektywna eliminacja Osamy bin Ladena w świetle prawa międzynarodowego*, „Międzynarodowe Prawo Humanitarne. Selektywna eliminacja i rozkaz wojskowy”, t. IV, Gdynia 2013, s. 75–126.
- Skuza C., *Terroryzm w opiniach społeczeństw*, [w:] K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red.), *Oblicza współczesnego terroryzmu*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2006, s. 81–93.

Artykuły

- Chiesa L.E., Greenawalt A.K.A., *Beyond War: Bin Laden, Escobar, and the Justification of Targeted Killing*, „Washington And Lee Law Review” 2012, vol. 69, nr 3, s. 1371–1470.
- Gollwitzer M., Skitka L.J., Wisneski D., Sjöström A., Liberman P., Nazir S.J., Bushman B.J., *Vicarious Revenge and the Death of Osama bin Laden*, „Personality and Social Psychology Bulletin” 2014, vol. 40, nr 5, s. 604–616.
- Huddy L., Feldman S., *Americans Respond Politically to 9/11. Understanding the Impact of the Terrorist Attacks and Their Aftermath*, „American Psychologists Association” 2011, vol. 66, nr 6, s. 455–467.
- Hunter T.B., *Targeted Killing: Self-Defense, Preemption, and the War on Terrorism*, „Journal of Strategic Security” 2009, vol. 2, nr 2, s. 1–52.
- Szymańska M., *Eksplzja terroryzmu w USA a przekształcenia w amerykańskich służbach specjalnych po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, vol. 6, nr 10, s. 186–210.
- Wong M.S., *Targeted Killings and the International Legal Framework: With Particular Reference to the US Operation against Osama Bin Laden*, „Chinese Journal of International Law” 2012, vol. 11, nr 1, s. 127–163.

Źródła internetowe

- Baker P., Cooper H., Mazzetti M., *Bin Laden is dead, Obama Says*, „The New York Times”, 1.05.2011 r., źródło: <https://www.nytimes.com/2011/05/02/world/asia/osama-bin-laden-is-killed.html> [dostęp: 05.2020 r.].
- BBC NEWS Asia, *Osama Bin Laden's death: How it happened*, 10.09.2012 r., źródło: <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-13257330> [dostęp: 05.2020 r.].
- BBC News, *Osama Bin Laden's death: Political reaction in quotes*, 3.05.2011 r., źródło: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-13256956> [dostęp: 05.2020 r.].
- Bravin J., *Justice Stevens Okays bin Laden Killing*, „The Wall Street Journal”, 13.05.2011 r., źródło: <https://blogs.wsj.com/law/2011/05/13/justice-stevens-okays-bin-laden-killing/> [dostęp: 05.2020 r.].
- Ipsos Global @dvisory: *Majority (76%) of Global Citizens Say US Justified in Killing Osama bin Laden*, 7.05.2011 r., źródło: <https://www.ipsos.com/en-us/ipsos-global-dvisory-majority-76-global-citizens-say-us-justified-killing-osama-bin-laden> [dostęp: 05.2020 r.].
- Koh H.H., *The Lawfulness of the U.S. Operation Against Osama bin Laden*, 19.05.2011 r., źródło: <http://opiniojuris.org/2011/05/19/the-lawfulness-of-the-us-operation-against-osama-bin-laden/> [dostęp: 05.2020 r.].
- Oficjalna strona Narodowego Centrum Kontrterrorystycznego (The National Counterterrorism Center), źródło: <https://www.dni.gov/index.php/nctc-who-we-are/history> [dostęp: 05.2020 r.].
- Pew Research Center, U.S. Politics & Policy, *Public "Relieved" By bin Laden's Death, Obama's Job Approval Rises*, 3.05.2011 r., źródło: <https://www.people-press.org/2011/05/03/public-relieved-by-bin-ladens-death-obamas-job-approval-rises/> [dostęp: 05.2020 r.].